

Eskimoiske „Kart“ af Træ.

Ved Kaptajn i Flaaden G. Holm.

I *Société de Géographie's compte rendu* for 1886 Nr. 5, pag. 162—163, findes følgende Artikel, der er indsendt af Hr. Hansen-Blangsted:

„I den lille Artikel, som jeg har havt den Ære at tilstille Selskabet den 14de December 1885 om de Samlinger, som Kaptajn Holm har bragt hjem fra sin Expedition paa Grønlands Østkyst, har jeg omtalt en Samling udskåret Træ forestillende meget nøjagtig Kystens Kontur; andre Gjenstande af denne Samling gjengive de nærliggende Øers Udseende, og Expeditionens Medlemmer have fundet Ligheden tilstrækkelig nøjagtig til at kunne gjenkende de Øer, som de kom forbi*).

„Jeg tilstaar, at det har gjort et levende Indtryk paa mig, at denne Samling Kart, udskaaen i Træ, er funden hos en uciviliseret Folkestamme, som indtil Kaptajn Holms Expedition var forbleven ukjendt paa en Kyststrækning, der aldrig har været besøgt af Evropeere, for hvem det var lykkedes at vende tilbage til deres Fædreland. Det er første Gang, saa vidt mig bekjendt, at man har fundet et geografisk Kart udskåret i Træ, Kart, der ere udførte af Vilde uden nogen som helst Civilisation.

„Ere disse Stykker Træ udskaarne af de indfødte omkring Angmagsalik Bugten? Det er tilladt at betvivle det.

„For at skære i Træ med det Formaal at gjengive en Kyststrækning og de nærliggende Øer fordres en mere udviklet Intelligens, end man i Almindelighed finder hos vilde. Der kræves en vis Grad af Oplysning, en stor Taalmodighed og endelig et vidtløftigt Arbejde, udført med mere forstandig Eftertanke, end man kan forudsætte at finde hos Eskimoer.

„Den, som har udført dette Arbejde, maa have tegnet Kartet paa en eller anden Maade, førend han har kunnet begynde at bearbejde Træet med ufuldkomne Instrumenter.

„Hvor mange Expeditioner kjender man, som aldrig ere vendte tilbage fra Grønlands Østkyst? I en Artikel til Selskabets Møde den 6te Novbr. 1885 har jeg givet et løst og ufuldstændigt Overblik over disse Expeditioner. Den sidste, der forsvandt, var *la Lilloise's* Expedition, kommanderet af Jules de Blosseville**). Kunde det ikke

*) Expeditionen er ikke passeret forbi nogen af disse Øer, men har paa Afstand gjenkjendt dem paa Formen.

tænkes, at et Medlem af denne Expedition har levet i en Række Aar blandt Angmagsalik's indfødte, og at han for at slaa Tiden ihjel, førend han bukkede under som et Offer for Klima, Elendighed og i Særdeleshed Fortvivelse over at være skilt fra sit Fædreland, har skaaet de Stykker Træ, som Kaptajn Holm har bragt hjem?

„Jeg betvivler, at disse Betragtninger ere blevne anstillede af den danske Expeditions Chef, der har været optagen af andre Pligter; han er bleven forbavset over at finde disse Kart udskaarne i Træ og har bragt dem hjem.

„Polaregnene, som have været Vidne til saa mange Katastrofer, skjule endnu mange Mysterier under deres Sne- og Isdække.

„Kaptajn Holm's endog uforudsete Held lader formode, at den danske Regering og det danske Folk ville fortsætte et Arbejde, der er saa godt begyndt. Vilde det da ikke være Øjeblikket nu at erindre Kartene udskaarne i Træ? Maaske kunde man med Taalmodighed og Ihærdighed erholde nogle Oplysninger af de indfødte, som de forsættelig skjule.

„Det har været mig umuligt at faa den Tanke ud af mit Hoved, at det maa kunne oplyses, om disse Kart udskaarne i Træ maaske skjule *la Lilloise's* ulykkelige Historie.“

Jeg skal til denne Artikel knytte nogle Bemærkninger.

Kunit fra Umivik havde hørt, at jeg gjerne vilde have Oplysninger om den nordligere Strækning, som vi

**) Den franske Orlogsbrig *„la Lilloise“*, kommanderet af Ltnt. Jules de Blosseville, afsejlede i Slutningen af Juli 1833 fra Island til Grønlands Østkyst for at foretage hydrografiske Undersøgelser. Tre Dage efter at være løben ud fra Island befandt Briggen sig i Drivisen. Den 29de Juli opdagedes en Del af Grønlands Østkyst fra 68° 34' til 63° 55' Nord Bredde, men Isen forhindrede i at lande eller nærme sig Kysten. Dagen efter blev *la Lilloise* nødsaget til paa Grund af Uvejr at vende tilbage til Island for at reparere. Da *la Lilloise* efter fuldent Reparation stod i Begreb med at løbe ud fra Vopnafjord for igjen at søge til Østkysten af Grønland, afsendte Blosseville den 5te Avgust sine Beretninger herfra. Siden den Tid har man intet hørt eller spurgt fra *la Lilloise*. Den Kyststrækning, som blev set af Blosseville, slutter sig nærmest, skjønt ikke umiddelbart, til den af Scoresby i Sommeren 1822 undersøgte nordligere Del af Grønlands Østkyst.

ikke havde besøgt. Han kom derfor til mig den 8de Februar ifjor og solgte Træ-Kaartet over Strækningen mellem Sermiligak og Kangerdlugsuatsiak. Han havde selv udskåret Kaartet og fortalte, at det ikke var ualmindeligt, at man forfærdigede saadanne Kaart, naar man skulde fortælle andre om Strækninger, som de ikke kjendte. Han forklarede mig Kaartet i alle Detailler ved f. Ex. at vise mig, hvorledes han havde antydet, at man kunde bære Kajak over mellem det indre af to Fjorde langs Randen af Bræen, naar Havisen spærrede ved det udenfor liggende Næs. Den 21de Marts kom han igjen og havde atter et Kaart med sig, nemlig over Landtangen mellem Sermiligak og Kangerdluarsikajik. Han gjorde Undskyldning, fordi han bragte dette mindre interessante Stykke, men han havde ikke været længere end til Kangerdlugsuatsiak, hvortil han havde udskåret Kaart til mig, og kunde derfor ikke hjælpe mig til den ukjendte Strækning.

Jeg haaber, at det hermed maa være hævet over enhver Tvivl, at de af mig hjembragte Kaart ere skaarne af Hedninger.

Da den ærede Forfatter ikke tiltror Hedningerne Evne til at opfinde Udskæringen af Kaart i Træ, vil han mulig indvende, at, selv om disse Kaart ere udskaarne af Angmagsaliker, saa er den Kunst at udføre dette Arbejde i tidligere Tid lært dem af Evropæere.

I Almindelighed er det jo kun, hvor Nødvendigheden har paabudt det, at Eskimoerne have gjort Opfindelser, som endog ere saa fortrinlige, at Evropæerne ikke formaa at gjøre en Forbedring ved dem, for Exempel: Kajakken med Redskaber; men de have dog ogsaa andre snilde Opfindelser, som ene og alene høre til Luxusgjenstande. Jeg skal her nævne som Exempler paa saadanne Gjenstande: Vindmøllen, Vingesnurren og Tankespillet med Perler, hvilket alt findes blandt vore hjembragte Sager, og som til Dels ogsaa kjendes eller har været kjendt paa Vestkysten. Man har sagt mig, at det samme „Tankespil med Perler“ ogsaa findes som kinesisk eller japanesisk Legetøj, hvilket mulig kunde tyde paa en gammel Forbindelse med Asien. Det forekommer mig at være rimeligere, at Kaartskæringen har en lignende ældgammel Oprindelse end en nyere evropæisk.

Det er aldeles ikke nødvendigt at frakjende Eskimoerne Evnen til selv at have gjort denne Opfindelse.

Angmagsalikerne havde en stor Interesse for Geografi og vilde meget gjerne se og høre om fremmede Lande. Intet kunde glæde og forbyse dem mere, end naar vi fortalte dem om Danmark, hvor der ingen Bjerge var, og hvor der kun sjældent var Is, eller om Akilinek (Island) hvor der fandtes ildsprudende Bjerge og varme Kilder. Da de saa, hvor ivrig jeg var for at lære deres

Land at kjende og udføre Tegninger deraf, morede det dem at kunne give deres Bidrag til, at Kaartet blev saa fuldstændigt som muligt. Jeg skal nævne et Par Exempler i den Retning.

Kujanapé havde hørt, at den vidtberejste Kunak havde, foruden den nordligere Strækning, ogsaa tegnet Sermilikfjorden for mig. Kujanapé var ikke meget berejst, men han havde været længere inde i Sermilik end Kunak, hvorfor han kom til mig for at supplere og rette paa det inderste af denne Fjord.

Kiänak havde hørt sige, at nogle Klippeøer, som laa ud for den Ø, hvorpaa han havde Boplads, ikke vare tegnede paa mit Kaart. Han kom derfor for at vise mig paa Kaartet, hvor de laa, fordi han nødigt vilde have, at jeg skulde rejse hjem uden at have faaet dem sat ind paa mit Kaart. Hans nærmere Oplysninger om dem gik ud paa, at de laa meget tæt inde under Land, vare smaa og aldeles spidse, „saa at en Ravn maatte sidde paa ét Ben paa Toppen af dem og slaa med Vingerne for at holde Ballancen.“ Jeg kunde give mange andre Exempler paa Angmagsalikerens høje Grad af Interesse for Kartografien.

Eskimoerne have ikke alene Interesse for Kartografi, men det er en bekjendt Sag, at de ogsaa selv ere fortrinlige Kartografer. De omtales og roses i den Retning meget, blandt andre af: Parry, Ross, Ommaney, Mc. Clintock, Hall og nu senest af Dr. Boas*). Aldeles forbausende er den Nøjagtighed, hvormed de have tegnet Kyststrækninger. Endog store Strækninger af vore Kaart over den danske Del af Grønlands Vestkyst vare ofte indtil den seneste Tid baserede paa de indfødtes Tegninger, og det har nu vist sig, hvor fortrinlige disse vare. Jeg har selv set mange slaaende Beviser derpaa, men skal kun nævne et enkelt. En Hedning fra Sermilik, der hed Angmaganak, som aldrig tidligere havde havt en Blyant i Haanden, og som kun én Gang havde berejst Østkysten, tegnede et fortrinligt Kaart for mig over hele Strækningen fra Tingmiarmiut til Sermiligak, altsaa omtrent 70 Mil, og dog var der ingen paa Østkysten, der tidligere havde tegnet eller tænkt sig, at man kunde meddele sine Tanker om Landet til en anden paa den Maade.

Den naturligste Maade, hvorpaa Angmagsalikerne fremstille eller gjengive noget, er ved at udskære det. De have mange udskaarne Figurer af Mennesker og Dyr. Tornarsuk**) og Havdyrene udskæres i Ben eller Tand og sømmes derefter paa Fangeredskaber og Kar. Alle

*) „Petermanns Mitteilungen. „Ergänzungsheft. Nr. 80.“

**) Tornarsuk 3: „Den store Aand.“

Ornamenter paa Skygger og Øjenskærme m. m. ere ud-skaarne. Ja, selv Fruentimmernes Broderier bestaa fornemmelig i Udskæringer, ikke blot naar det er Menneske- og Dyrefigurer, der skulle fremstilles, men alle Broderier bestaa af tynde ud-skaarne Skindstrimler, der paa-sys Skind af en anden Farve.

Naar en Mand fra Angmagsalik derfor vil gjengive en Kyststrækning, som han har berejst, men som de andre ikke kjende, da er den naturligeste Maade for ham at frembringe Gjengivelsen paa: *ved Udskæring*, hvorved tillige Kaartet meget bedre anskueliggjøres for andre. Det vilde fordre en mere fremskreden Civilisation at aftegne en Kyststrækning, fordi det, der ses i Rummet, derved skal nedlægges i Planet. Det vilde tillige være noget ganske nyt for Eskimoen, som han ikke saa let vilde finde paa af sig selv; dertil fordredes snarere en ydre Paavirkning, f. Ex. fra Evropæere. En Evropæer vilde det derimod upaatvivlelig ikke ligge saa nær at kaartlægge en Kyststrækning ved at udskære den i Træ.

Det forekommer mig derfor meget rimeligt, at *Eskimoerne selv have gjort den Opfindelse at udskære Trækaart*.

Skjønt jeg altsaa ikke antager, at Trækaartene staa i nogen som helst Forbindelse med „la Lilloise“, skal jeg dog tilføje, at det ikke er umuligt, at Folk derfra kunne være komne i Land og ere omkomne, mulig af Mangel paa Hjælp fra de indfødte, eller endog ere myrdede af disse. Østlænderne vare i Begyndelsen meget utilbøjelige til at ville tale om tidligere Evropæeres Besøg, ligesom de ogsaa viste stor Frygt, saa snart der var Tale om at kunne komme ind til dem med Skib. Grunden til denne Frygt angav de at være, at der i gamle Dage skal have været et Skib inde ved Østkysten, som bortførte nogle af de indfødte, samt tillige, at de vare bange for, at Evropæerne skulde hævne sig paa dem, fordi deres Forfædre i gamle Dage havde slaaet vore Forfædre ihjel. Den første Angivelse støtter sig sikkert paa Lindenov's, Cunningham's og Danell's Bortførelser fra Vestkysten i det 17de Aarhundrede, medens det er lige saa rimeligt, at den sidste Angivelse kan støtte sig til en virkelig passeret Begivenhed for et halvhundred Aar siden som til Fortællinger fra Vestkysten for halvfemte hundrede Aar siden.

Angitinguak fortalte mig om og beskrev meget nøje et Skib, som, forladt af Mandskabet, drev Syd efter i spredt

Is; men efter den Tidsberegning, jeg har opstillet herover, antager jeg, at det omtrent har været i 1845 og altsaa ikke kan være „la Lilloise“. Det er rimeligere at antage, at dette Skib har været en Hvalfanger, som var forladt af Mandskabet, fordi Skibet var blevet stærkt beskadiget eller var kommet i Besæt af Isen.

End videre skal jeg tilføje, at en mindre paalidelig Mand, Avgo, fortalte os, at han en Gang havde hjulpet nogle Evropæere, som kom nord fra i et Fartøj, ved at vise dem Vej syd efter. Han fortalte for øvrigt om dem, at de vare klædte ligesom os, men at de talte et Sprog, som han forstod. Det var indlysende, at Avgo fortalte os denne tillige med flere lignende Historier for at insinuere sig hos os; men mulig kunde der alligevel ligge noget til Grund for denne, der dog, hvis det skulde have været Folk fra „la Lilloise“, skulde være passeret, førend Avgo blev født.

Efter min Mening er det imidlertid *ikke rimeligt, at Folk fra „la Lilloise“ ere komne til Angmagsalik*, thi gamle Folk, der erindrede, da Manden fra Sermilik, som havde mødt Graah, kom til Angmagsalik og fortalte, at denne vilde have været derop, — altsaa fire Aar før end „la Lilloise“ gik til Østkysten af Grønland — nægtede at have set Evropæere eller Skibe undtagen det ovenfor nævnte.*)

*) I *Société de Géographie's compte rendu* for 1886 Nr. 7, pag. 206, findes om det foreliggende Emne følgende Meddelelse:

„Dr. Lindmann skriver fra Bremen, at han med levende Interesse har læst de pag. 162—163 meddelte Oplysninger om Trækaart, som ere blevne fundne hos de indfødte paa Østkysten af Grønland, og som efter Hr. Hansen-Blangstedts Anskuelse mulig kunne have deres Oprindelse fra Expeditionen med Briggen *la Lilloise*. Der er imidlertid blevet gjort opmærksom paa, at mange tyske og hollandske Hvalfangerskibe ere forliste under Østkysten af Grønland i det 17de og 18de Aarhundrede. Matroserne i Hvalfangerskibene beskæftigede sig i deres Fritid med at skære i Træ. Paa Udstillingen i Hamborg for to Aar siden var der udstillet Exemplarer af denne Industri, og man finder endnu paa Øerne ved Slesvigs Vestkyst paa Skabe og Døre Ornamenter af Træ, hvilke have den nævnte Oprindelse. Correspondenten anser det for ikke at være umuligt, at de Kaart, hvorom der er Tale, kunne skrive sig fra de gamle Hvalfangere. Han har skriftlig søgt nærmere Underretning om Sagen, men endnu ikke faaet Svar.“